

IFLA informacinis biuletenis: Metaduomenys

Bibliografijos sekcija

Katalogavimo sekcija

Klasifikavimo ir dalykinimo sekcija

T. 1, Nr. 1, 2015 m. birželis

ISBD peržiūros grupė

ISBD: pasirengimas peržiūrai (2)

Mirna Willer

ISBD peržiūros grupės pirmininkė

(Zadaro universiteto (Kroatija) Informacijos mokslų departamentas)

Įžanga

Apie ISBD standarto peržiūrą jau buvo skelbta Mirnos Willer ir Françoise Leresche publikacijoje 41-ame IFLA Katalogavimo sekcijos nuolatinio komiteto informacinio biuletenio *SCATNews* 2014 m. vasario mėn. numeryje¹. Šiuo straipsniu siekiama įsijungti į diskusiją apie ISBD standarto peržiūros būtinybę ir ypač svarstymų apie jo tolesnę plėtrą, o taip pat ir šias diskusijas pratęsti.

Standarto plėtros gairės numatytos „ISBD: Tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo“ 2011 m. jungtinėje laidoje²: ISBD ir FRBR modelių atitiktis bei ISBD taikymas semantinio saityno standarte „Išteklių aprašo modelis“ (RDF). Tai aiškiai nusako ISBD 4-as tikslas: „<...> plėsti bibliografinių duomenų perkeliamumo į semantinio saityno aplinką galimybes ir tobulinti ISBD funkcinį suderinamumą su kitais turinio standartais.“ (ISBD, p. 1).

ISBD peržiūros grupė³ ir jos ISBD susietų duomenų tyrimo grupė⁴ savo užduotis, veiklą ir projektus šia kryptimi orientuoja nuo 2007 metų, kai buvo paskelbta parengtinė jungtinė laida. ISBD plėtra buvo svarstyta ISBD peržiūros grupės susitikimuose, vykusiuose dviejų paskutinių (79-ojo ir 80-ojo) IFLA generalinių kongresų ir asamblėjų metu: 2013 m. Singapūre (5-as skirsnis „Katalogavimo sekcijos ISBD. ISBD peržiūros strateginis planas“⁵) ir 2014 m. Lione (4.6.1 paragrafas „IFLA Katalogavimo sekcija. 2014 m. susitikimas ISBD strategijai

¹ Mirna Willer, Françoise Leresche. ISBD: towards the preparation of the next revision of ISBD. // SCATNews: Newsletter of the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. N. 41 (June 2014), <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/scatn/scat-news-41.pdf>.

² ISBD: International standard bibliographic description. Consolidated ed. Berlin, etc.: De Gruyter Saur, 2011; ISBD Consolidated ed., March 2011, http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_20110321.pdf.

³ ISBD Review Group, <http://www.ifla.org/isbd-rg>.

⁴ ISBD Linked Data Study Group, <http://www.ifla.org/node/1795>.

⁵ ISBD RG. Minutes, http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/meeting_2013.pdf.

KULTŪRA • MOKSLAS • VALSTYBĖ • ATEITIS

aptarti. ISBD strategija (medžiaga svarstymui)⁶). Pastaroji diskusija papildė Lione vykusio Katalogavimo sekcijos nuolatinio komiteto posėdyje ISBD strategijai aptarti svarstytus dalykus⁷.

Nuolatinio komiteto posėdyje ISBD strategijai aptarti buvo nutarta, kad ISBD peržiūros grupė turi „<...> išnagrinėti du tinkamiausiais pripažintus nuolatinio komiteto pasiūlytus veiksmų planus: A2 (toliau tobulinti esamą ISBD turinį darant pakeitimus ir siekiant atitikties su FRBR) ir C (trumpesnis ir labiau į principus orientuotas ISBD); numatyti: (1) abiejų veiksmų planų kaštus ir terminus, o taip pat ir priežiūrą po peržiūros bei (2) kam šie veiksmų planai bus naudingi ir kam – ne. Tai atlikti buvo pavesta ISBD peržiūros grupei, rezultatus pateikiant nuolatiniam komitetui iki 2015 m. gegužės pabaigos, taip paliekant pakankamai laiko atidžiam šių dalykų svarstymui.

ISBD jungtinės laidos peržiūrą pradėti buvo numatyta 2015 m. atsižvelgiant į strateginius svarstymus. Tačiau tai įvyks tik tuomet, kai bus sutarta dėl tolesnės strategijos (*CS SC Draft minutes*, p. 14 (68)).

ISBD peržiūros grupė savo 2-ojo susitikimo Lione metu šiai užduočiai pritarė ir pateikė projektą, skirtą finansuoti susitikimus, kuriuos tam tikslui būtina surengti. Profesinis komitetas, pasitaręs su Standartų komitetu, šiam projektui nepritarė, savo sprendimą aiškindamas taip: „Abu [profesinis ir standartų] komitetai ISBD peržiūros grupei siūlo tęsti 2015 metų veiklas kiek įmanoma naudojant komunikacijos tinkle priemones; šiais metais profesinis komitetas finansavimą labiausiai orientuos į FRBR jungimą⁸.“ ISBD peržiūros grupės pirmininkė Mirna Willer informavo katalogavimo sekcijos pirmininkę apie tai, kad grupė negalės atlikti šios užduoties, tačiau parengs medžiagą idėjų paieškai skirtiems svarstymams 2015 m. rugpjūtį IFLA Keiptauno forumo metu vyksiančiame susitikime (vietoj planuoto susitikimo 2015 m. pavasarį).

Medžiaga svarstymui: pagrindiniai aspektai

Medžiagą IFLA Katalogavimo sekcijos ISBD peržiūros grupei ir nuolatiniam komitetui parengė ISBD peržiūros grupės pirmininkė Mirna Willer ir ISBD peržiūros grupės konsultantas, ISBD susietų duomenų tyrimo grupės narys ir RDA plėtos jungtinio vykdomojo komiteto pirmininkas Gordonas Dunsire (Gordon Dunsire); pastabas apie medžiagą teikė šioje veikloje sutikę dalyvauti ISBD peržiūros grupės nariai María Violeta Bertolini, Elena Escolano Rodríguez, Agnese Galeffi, Tuula Haapamäki, Françoise Leresche, Dorothy McGarry ir Ricardo Santos Muñozas (Ricardo Santos Muñoz).

Grupė sutarė, kad pirmiausia analizuos vieną ISBD sritį, taip nustatydamą galimą peržiūros kryptį atsižvelgiant į priimtą strategiją (FRBRizuotas ir su susietais duomenimis suderintas ISBD), o vėliau formuluos klausimus ir problemas tolesniems svarstymams. Analizuojant buvo atsižvelgiama į šiuos dokumentus: registruotos ISBD

⁶ http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbdrg/meeting_2014.pdf

⁷ Cataloguing Section, SC. Minutes, http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/minutes_2014.pdf.

⁸ Joanne Yeomans el. laiškas, 2015-02-03.

KULTŪRA • MOKSLAS • VALSTYBĖ • ATEITIS

vardų erdvės⁹, atitinkančios ISBD pateiktą elementų sąrašą (p. 14–17); parengtinė ISBD ir FRBR atitiktis; semantinis ištekliaus (ISBD) ryšys su kūriniumi, išraiška, apraiška ir vienetu (toliau – WEMI¹⁰) (FRBRer¹¹); ISBD ir RDA atitiktis¹²; ISBD profilis RDA¹³; ataskaita apie tarptautinį ISBD taikymo tyrimą¹⁴.

Analizei buvo pasirinkta „1. Antraštės ir atsakomybės duomenų sritis“, tačiau netrukus paaiškėjo, kad pirmajam svarstymų etapui pakankamai medžiagos teikia šios srities elementas „1.1. Pagrindinė antraštė“. Analizė iškėlė tokius klausimus:

I. Klausimai, susiję su bibliografinių duomenų pateikimo kaip susieti duomenys nuostatomis:

- 1) ar ISBD turi būti „orientuotas į turinį“, t. y. kas turi būti pagrindiniu jo elementų skirstymo į kategorijas kriterijumi: elementas / savybė, kaip numatyta ISBD vardų erdvėse (ir pateikiama RDF), ar pagrindinės antraštės ir jos formos pasirinkimas bei jos perrašymas pagal esamas taisykles?;
- 2) ar elementas turi būti apibrėžiamas pagal jo svarbos, kartojimo ir pan. parametrus („privalomas“, „pasikartojantis“)?;
- 3) ar elementas turi būti apibūdinamas pirmiausia pateikiant aiškią ir išsamią apibrėžtį, o po to – nuostatas ir taisykles?;
- 4) kur ir kaip pateikti elementų sekos ir skyrybos modelį?

Grupės nariai sutarė, kad reikia būti atsargiems atliekant analizę „iš apačios į viršų“: vadinamasis pragmatinis principas negali pakeisti intelektualios turinio analizės, t. y. galvojant apie ateitį rizikinga kurti taisykles remiantis esamais duomenimis. Būtina naudotojų reikmėmis (esamomis ir būsimomis) besiremianti bei į ateitį orientuota analizė, kurios neribotų pasenę duomenys ir jų struktūra. Turima galvoje ne elemento pasirinkimas ar jo perrašymas, o paties elemento apibrėžimas.

II. Bibliografiniai susiję duomenys traktuojami atsižvelgiant į ISBD apibūdinamas taisyklių ribojamas ir jų neribojamas savybes, ISBD ir FRBR vardų erdvių atitiktį bei dokumentus, skirtus ištekliaus ir WEMI semantiniam ryšiui. Klausimai, susiję su FRBRizavimo nuostatomis (FRBR terminologija ir modeliavimo problemos):

- 1) Kaip tame pačiame dokumente pateikti tai, kad ISBD vardų erdvės nukreipia tiek į išteklių, tiek ir (arba) į WEMI?
- 2) Kokią terminologiją vartoti?

⁹ <http://iflastandards.info/ns/isbd/>. Dar žr. *Open Metadata Registry* adresu <http://metadataregistry.org/schema/show/id/25.html> ir ISBD peržiūros grupės publikaciją apie paskelbtas ISBD vardų erdves adresu <http://www.ifla.org/news/isbd-namespaces-published?og=628>.

¹⁰ angl. *Work/Expression/Manifestation/Item*.

¹¹ <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/resource-wemi.pdf>

¹² http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/isbd2rda_alignment_v3_1.pdf

¹³ http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/isbd2rda_alignment_v3_1.pdf

¹⁴ http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-survey-2015-report_final.pdf

KULTŪRA • MOKSLAS • VALSTYBĖ • ATEITIS

- 3) Ar peržiūroje ISBD versijoje turėtų derėti ištekliaus ir WEMI terminologija, taip prisitaikant tiek prie FRBRizuoto, tiek ir prie neFRBRizuoto aprašo?
- 4) Kaip pasiekti tokį suderinamumą? Ar esminiai teksto dalykai turėtų išlikti nepakitę nepaisant konteksto, o į FRBRizuotą katalogavimą orientuotų standarto priedas (pvz., kuriame būtų teigiama, kad tam tikras elementas taikomas kokiam nors WEMI entitetui?)
- 5) Kaip pasielgti su pastabų sritimi: pertvarkyti ją atsižvelgiant į atitinkamus FRBR entitetus ar pateikti ją priede? Kitas būdas būtų taikyti abu variantus.

III. Klausimai, susiję su ISBD peržiūros ir taikymo kontekstu:

- 1) Kam reikalingas ISBD?
- 2) Kokia ISBD vieta bibliografijos standartų šeimoje? Iš to kyla tolesni klausimai:
 - a) Kaip dera įvairių bibliografijos standartų plėtra?
 - b) Kaip Katalogavimo sekcijos nuolatinio komiteto veikla siejasi su FRBR jungimu ir Tarptautiniais katalogavimo principais bei kitais standartais – tokiais kaip UNIMARC, ISSN – ir katalogavimo taisyklėmis (RDA).
 - c) Funkcinio suderinamumo klausimas: pagrindinė FRBRizacijos kliūtis yra tai, kad esama keleto skirtingų ISBD analizavimo metodų. Tarkime, kol rengiamos kelios ISBD elementų atitiktys su tais pačiais WEMI entitetais, peržiūros procesas bus vilkinamas ir vis sudėtingesni darysiai įrašų mainai, ypač būsimoje RDF eroje.
- 3) Koks turėtų būti „principais besiremiantis standartas“?
- 4) Kaip pateikti skirtingų elementų duomenis, t. y. kaip tokius duomenis pateikti išsamiaje įrašė žmogui suprantama forma?:
 - a) ISBD „skrybės modelis“ taikomas teikiant duomenis bibliotekoms ir panašioms įstaigoms, tačiau toks modelis gali būti naudojamas taip pat ir teikiant ISBD duomenis kitur.
 - b) Taikymo profilis: negalime tikėtis vieno universalaus taikymo profilio; veikiausiai kiekvienas bibliografinių duomenų naudojimo būdas turės savo taikymo profilį – RDA, ISAD(G), CCO. Be to, vietinio taikymo atveju gali būti sukuriamas savas profilis, tačiau – tik naudojant duomenis, „sukurtus“ taikant ISBD taisykles.
- 5) Tęsiant II.5) paragrafo klausimą: ar elementų apibrėžtys turi būti orientuotos į apraiškų ir jų turinio apibūdinimą neatsižvelgiant į duomenų struktūrą ir atitinkamus teiginius bei skrybės nuostatas, o nustatyta elementų seka pateikiama standarto priede?
- 6) Ar ISBD aprašo pagrindas turi būti leidėjo pateikti duomenys (arba netgi duomenų vaizdas), ar vis dėlto būtinas kataloguotojo tarpininkavimas (pvz., koregavimas)?
- 7) ISBD buvo sukurtas pirmiausia kaip išteklių identifikavimo valstybinės bibliografijos kontekste priemonė (visuotinė bibliografinė apskaita). Ar atsirado kokių nors kitų ISBD taikymo sričių?

KULTŪRA • MOKSLAS • VALSTYBĖ • ATEITIS

Parengta medžiaga svarstymui įtraukta į ISBD peržiūros grupės susitikimo, įvyksiančio 81-ojo IFLA generalinio kongreso ir asamblėjos metu Keiptaune 2015 m. rugpjūtį, darbotvarkę. Susitikimo rezultatai bus toliau svarstomi Katalogavimo sekcijos nuolatinio komiteto posėdyje, skirtame ISBD strategijai, rugpjūčio 17 d. Tikimasi, kad bus susitarta ISBD peržiūrą pradėti 2016 m.